

**СТРУКТУРА ТА СУТНІСТЬ СТУПЕНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ
(НА ПРИКЛАДІ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТУРЕЧЧИНИ)****М. М. Чикалова, С. М. Коваленко**

Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка

вул. Роменська, 87, м. Суми, 40000, Україна. E-mails: chmn@ukr.net, sveta_kovalenko@ukr.net

Зростаюча конкуренція на ринку міжнародного туризму і, як наслідок, підвищення вимог до якісної професійної підготовки фахівців для надання послуг у сфері туризму в сучасних умовах зумовили актуальність цієї статті. Прикладом ступеневої підготовки фахівців визначено структуру навчання майбутніх фахівців у Турецькій Республіці. На підставі аналізу історичної періодизації становлення спеціальної та вищої освіти у галузі індустрії гостинності у Туреччині з'ясовано сутність та переваги послідовної підготовки туристських кадрів. У результаті дослідження виявлено ефективність визначення набору загальних та спеціальних компетенцій для кожного ступеня вищої освіти відповідно до актуальних потреб профільної чи прикладної сфери. Обґрунтовано доцільність перейняття досвіду підготовки фахівців для індустрії гостинності як місцевого, так і на міжнародного рівня (з обов'язковим урахуванням регіональних та національних особливостей) однієї з найбільш популярних країн туристичного бізнесу.

Ключові слова: індустрія гостинності, фахівці сфери туризму, ринок туристичних послуг, ступенева підготовка, освітні послуги, конкурентоспроможність.

**СТРУКТУРА И СУЩНОСТЬ СТУПЕНЧАТОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ СФЕРЫ ТУРИЗМА
(НА ПРИМЕРЕ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ ТУРЦИИ)****М. Н. Чикалова, С. Н. Коваленко**

Сумский государственный педагогический университет им. А. С. Макаренка

ул. Роменская, 87, г. Сумы, 40000, Украина. E-mails: chmn@ukr.net, sveta_kovalenko@ukr.net

Растущая конкуренция на рынке международного туризма и, как следствие, повышение требований к качественной профессиональной подготовке специалистов для оказания услуг в сфере туризма в современных условиях обусловили актуальность этой статьи. Примером ступенчатой подготовки специалистов определена структура обучения будущих специалистов в Турецкой Республике. На основании анализа исторической периодизации становления специального и высшего образования в области индустрии гостеприимства в Турции выяснено сущность и преимущества последовательной подготовки туристских кадров. В результате исследования выявлена эффективность определения набора общих и специальных компетенций для каждой ступени высшего образования в соответствии с актуальными потребностями профильной или прикладной сферы. Обоснована целесообразность заимствования опыта подготовки специалистов для индустрии гостеприимства, как местного, так и международного уровня (с обязательным учетом региональных и национальных особенностей) одной из самых популярных стран туристического бизнеса.

Ключевые слова: индустрия гостеприимства, специалисты сферы туризма, рынок туристических услуг, ступенчатая подготовка, образовательные услуги, конкурентоспособность.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Система туристської освіти у напрямку підготовки висококваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців, здатних зберегти культурну та історичну спадщину країни й утримувати авторитет своєї держави на належному рівні, відіграє ключове значення у становленні туризму в Туреччині. Підготовкою кадрів для сфери туризму в Турецькій Республіці займається ціла мережа навчальних закладів як державної, так і приватної форм власності. Навчання туристичного менеджменту в Туреччині – запорука успішної кар'єри, конкурентоспроможності на міжнародному ринку надання туристичних послуг та впевненості у завтрашньому дні. Безумовно, освіта у сфері гостинності Туреччини поступається своїми методами та підходами до навчального процесу всесвітньовідомим класичним школам туристичного бізнесу Швейцарії, Великої Британії та США, моделі навчання яких вважаються більш креативними, сучасними й практичними.

Однак, стосовно України досвід туристської освіти сусідньої держави зі сферою послуг, яка стоїть на щабель вище вітчизняної, заслуговує на увагу та детальний розгляд з метою подальшого

впровадження передових методів та технологій навчання з урахуванням національних та регіональних особливостей у вітчизняний простір туристської освіти.

Метою цієї статті є розкриття педагогічних умов та сутності поступової підготовки кадрів для сфери туризму у Туреччині та можливості їх подальшого ефективного застосування у навчальному процесі вітчизняних вишів.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми свідчить, що на сучасному етапі розвитку суспільства проблемі підготовки фахівців для сфери туризму приділяється значна увага вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема питання необхідності створення нової та перегляду існуючої системи туристської освіти розглядаються у працях В. Ледньова, Л. Тернавської, В. Федорченка (концепція неперервної освіти), Л. Кнодель, Н. Фоменко, І. Солодухіна; висвітлення багатьох питань професійної освіти в туризмі знаходимо в наукових працях І. Зоріна, В. Квартальнова; результати аналізу досвіду підготовки фахівців для сфери туризму в країнах ближнього та далекого

зарубіжжя викладені в наукових роботах В. Зоца (освітні ресурси у країнах ближнього зарубіжжя), Л. Кнодель (підготовка туристських кадрів у країнах, членах ВТО, зокрема в Німеччині, Угорщині, Франції), Л. Чорної (особливості практичної підготовки фахівців туристичної галузі в університетах США) та інших; наукові дослідження з розвитку туристської освіти в Туреччині представлені у працях турецьких та інших зарубіжних науковців У. Башуста (Ünal Başusta), А. Гюльдем Джеріт (A. Güldem Cerit), М. Ергюн (M. Ergün), М. Ерйман (Mustafa Yunus Eryaman), С. Кюсе (Sava Küce), Д. Леслі (Leslie David), З. Нурдан Байсал (Z. Nurdan Baysal), М. Озеллі (Özelli, M. Tuñç), С. Тархан (Sem Tarhan), Б. Тезкан (Berna Tezcan), О. Шевкі (Özgener Şevki) та інших. Проте, незважаючи на активність досліджень, ця тема не втрачає актуальності, оскільки належить до проблем, що перебувають у стані перманентного розвитку.

Турецька система підготовки фахівців для сфери туризму віддає перевагу практичній діяльності за аналогією з американськими програмами, які найкраще відповідають запитам роботодавців. Ці

навчальні програми більш прагматичні та ділові. Перевагою вибору для дослідження турецьких вишів стало тісне міжнародне співробітництво університетів Туреччини з університетами США та перейняття їх досвіду роботи щодо надання освітніх послуг у сфері індустрії гостинності, що дозволить українській освітній системі долучитися паралельно і до досвіду інших зарубіжних країн.

Розкриття сутності підготовки фахівців для сфери туризму потребує аналізу структури навчальних закладів, оскільки умови надання освітніх послуг вищими навчальними закладами Туреччини безпосередньо залежать від становлення системи освіти в ісламській країні. Визначною подією у процесі європеїзації у турецькій освіті стала секуляризація суспільного життя з метою забезпечення світського характеру нової турецької державності у березні 1924 р. шляхом ліквідації халіфату. Турецьке Міністерство освіти взяло під свій контроль усі школи (медресе).

Розвиток туризму в Туреччині взагалі й туристської освіти зокрема, можна зіставити з етапами розвитку всесвітнього туризму (табл. 1):

Таблиця 1 – Аналіз етапів становлення туристської освіти в Туреччині у порівнянні з етапами розвитку сфери туризму

Етапи розвитку всесвітнього туризму	Етапи становлення сфери туризму в Туреччині	Етапи становлення туристської освіти в Туреччині
1	2	3
Початковий етап розвитку туризму – «найдавніші часи – 1841 рік»	Перші згадки про торговельні зв'язки беруть початок з XII ст. (1139–1914 рр.). Торговельні зв'язки сприяли зародженню в'їзного туризму та зумовлену з ним неформальну підготовку до виконання професійних функцій у туристичній галузі шляхом учнівства.	Перший період в історії підготовки кадрів для сфери туризму характеризується виникненням потреби у послугах гідів-перекладачів. 29 жовтня 1890 року було введено в дію Правила № 190 «Про надання послуг туристичного гίδα-перекладача» («Seuyahine Tercümanlık Edenler Hakkında Tatbik Edilecek» 190 Sayılı Nizamname) [1].
Етап становлення організованого туризму як окремої галузі у світовому масштабі – 1841–1914 роки		
Етап формування індустрії туризму (1914–1945 роки);	1914–1940 роки – період військових дій, активізація політичних інтриг, проголошення Турецької Республіки 29 жовтня 1923 року; подорожі та мандрівки переростали в більш організоване та спрямоване русло. Покладено початок так званому внутрішньому та зародженню міжнародного (в'їзного) туризму: подорожі залізницею потягом «Східний Експрес».	Другий період – Зародження освіти в туризмі (1923-1953 рр.): створення Асоціації мандрівників (Seuyahin Cemiyeti) в 1923 році, далі – Туристичний та автомобільний клуб (Türkiye Turing ve Otomobil Kulübü). Ця організація відкрила перші курси з підготовки туристичних гідів, займалася публікацією матеріалів освітнього характеру. В 1925 році було прийнято Указ № 1730 "Про туристичних гідів-перекладачів" ("1730 Sayılı Seuyah Tercümanları Hakkında Kararname")
Сучасний етап починається з середини 1940-х років та триває до сьогодні - етап «масового» туризму та глобалізації туристичної індустрії	1940–1960 роки – третій етап становлення туризму, туристична галузь почала інтенсивно розвиватися, що відчутно впливало на інші сектори економіки, ефективно посилення культурних, економічних та торговельних зв'язків з іншими країнами.	Третій період – Розвиток туристської освіти (1953-1961 рр.): на базі торгових середніх шкіл Анкари й Ізміра було відкрито регулярні короточасні сертифікаційні професійні курси з туризму [2]; з метою розвитку ресторанної справи в Туреччині на початку 1950-х років в Анкарі та Стамбулі проводилися періодичні курси за двома напрямками – офіціанта та повара [3].
	Суттєвого значення набули такі сектори, як професійна туристська освіта, планування туристичної сфери та розвиток інфраструктури.	

1	2	3
	Сучасний етап – 1960 – до сьогодні	Сучасний етап – з 1961 р. – відкриття перших шкіл гостинності (Otelcilik Okulu), у яких зміст професійних курсів повною мірою відображав особливості діяльності на робочому місці. Далі – переведення туристської освіти на університетський рівень (1965-1984), створення при вишах професійних шкіл туризму та гостинності. З 1975 року проводилася підготовка за трьома напрямками: служба прийому (робітник ресепшн), сервіс (офіціант) та кулінарне мистецтво (робітник кухні) [5]. Особлива увага – вивченню іноземних мов. З 1985 р. – відкриття професійних шкіл кулінарного мистецтва.

Система освіти Туреччини складається з двох компонентів: формальної та неформальної [4]. У контексті нашого дослідження не вважаємо за доцільне детально зупинятися на характеристиці неформального блоку системи турецької освіти, оскільки предметом вивчення та порівняльного аналізу є формальна. Блок формальної освіти, який займає провідне місце у контексті нашого дослідження, містить: дошкільну освіту; початкову освіту; середню освіту (загальноосвітні школи – General High Schools та професійно-технічні навчальні заклади – Vocational and Technical High Schools. Серед останніх вагоме місце займають 2-3-річні комерційно-туристичні школи – Commerce and Tourism Education Schools; такі школи приймають на навчання осіб із неповною (на базі дев'яти класів загальноосвітньої школи) та повною середньою освітою. Відповідно варіюється термін набуття знань: три і два роки, після якого випускники отримують диплом «спеціаліста Турецької Республіки» і одержують можливість виконувати виробничі функції в окремих секторах індустрії туризму); вищу освіту, яка представлена 165 університетами, з них 103 – державні заклади, 62 – приватні [4].

Популярність приватних ВНЗ зростає завдяки прогресивному науково-викладацькому складу, багатій матеріально-технічній базі і т. ін. Проте якість всієї турецької освіти вважається дуже високою та відповідає усім міжнародним стандартам. Дипломи, отримані в Туреччині, високо цінуються у Європі та США, оскільки турецька система освіти запозичила найкращі риси й здобутки американської та європейської освітніх систем.

Як структурна одиниця складової університету у багатьох вищих навчальних закладах працюють школи професійної освіти (зклади вищої освіти, які створені для забезпечення професійною освітою з метою задоволення практичних потреб різних галузей, наприклад, школи туризму, готельного та ресторанного бізнесу).

Підготовка фахівців для сфери туризму із подальшим здобуттям освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр (тур. The Lisans Diploması) здійснюється на базі 4-річних професійних шкіл та факультетів комплексного спрямування, що виокремлюють

напрямок підготовки «Туризм». Ступінь бакалавра дозволяє вести професійну діяльність на керівних посадах у туристичних та готельних закладах, а також продовжити термін навчання і отримати ступінь магістра (тур. The Yuksek Lisans Diploması) у турецькому університеті чи університеті-партнері за кордоном відповідно до обраної спеціальності. Структура ступеневої підготовки фахівців для сфери туризму в Туреччині передбачає здобуття вченого ступеня доктора філософії PhD (тур. The Doktora) після проведення наукових досліджень та захисту докторської дисертації у відповідній галузі [6].

Сьогодні Туреччина працює над визначенням набору загальних та спеціальних компетенцій для кожного ступеня вищої освіти відповідно до актуальних потреб профільної чи прикладної сфери. Це обумовлено тим, що на сучасному етапі розвитку суспільства освіта оцінюється не кількістю років, а професіоналізмом та конкурентоспроможністю фахівця, а також фундаментальними знаннями [7].

Створення єдиного ринку праці фахівців вищої кваліфікації, визнання ступенів вищої освіти та відповідно дипломів на міжнародному рівні неминуче приведе до зростання конкуренції на ринку освітніх послуг, що, у свою чергу, стимулюватиме університети покращувати свій імідж шляхом підвищення якості освіти та забезпечувати студентам знання європейського рівня [8].

Попит на фахівців, які здатні зайняти керівні посади у туристичному секторі економіки країни, зростає з кожним роком. Збільшуються і вимоги до професійних якостей цих фахівців: володіння технікою управління підприємством, наявність ґрунтовних теоретичних знань та практичної підготовки, що допоможе успішно конкурувати на ринку туристичних послуг.

Такі підходи до туристської освіти вимагають удосконалення та впровадження у практику професійних стандартів, що зумовлює перехід від локальних галузевих систем стандартів до формування загальнонаціональних. Завдяки такому спрямуванню забезпечується кар'єрне зростання та професійний розвиток; у системі освіти створюється підґрунтя для розроблення програм професійної підготовки та ефективних методів оцінювання результатів

навчання; зростає роль соціального партнерства; відбувається активний обмін досвідом роботи тощо.

Міжнародний досвід показує, що до розроблення кваліфікаційних стандартів повинно бути залучено широке коло учасників: уряд, професійні спілки та спілки роботодавців, підприємства, заклади освіти тощо. Проте безумовну перевагу при цьому доцільно віддавати *роботодавцям*.

Міжнародні стандарти вимагають від спеціалістів галузі туризму глибоких професійних знань, знання іноземної мови, правової підготовки, володіння новітніми технологіями організації туризму і обслуговування в туристських комплексах. Проте з огляду на динамічність розвитку індустрії гостинності, змінам у суспільстві та економіці країни стандарти туристської освіти потребують удосконалення відповідно до вимог часу.

Прагнення вищих навчальних закладів підготувати для регіонів конкурентоспроможного компетентного фахівця для роботи у сфері туризму спонукає їх до самостійного розроблення навчального та дослідницького процесу згідно зі своїми можливостями та потребами окремого регіону, а також державного стандарту, який визначає обов'язкові дисципліни для вивчення, дисципліни елективні та факультативні та встановлює вимоги до рівня підготовки випускників навчальних закладів [9; 10]. Створення системи стандартів туристської освіти в кожній країні передбачає акумулювання практичних надбань зарубіжних країн.

Аналіз сучасного науково-технологічного етапу розвитку науки дозволяє зробити висновок, що частина знань, одержаних студентом під час навчання у вищій школі, стає застарілою ще до його завершення. У такій ситуації стає особливо очевидно, що першочерговим завданням є не лише передача певних фахових знань, а й формування професійної компетентності майбутнього фахівця.

Адаптація системи вищої освіти до нових умов життя, її змінені цілям та завданням зумовлює доцільність розширення спектра освітніх програм та послуг, а також форм їх реалізації: дистанційної, відкритої освіти, включеного навчання, зарубіжних стажувань, навчальних видів практики, короткотермінових експрес-семінарів та психолого-педагогічних тренінгів з метою організації підвищення кваліфікації для фахівців, які працюють у діючих структурах туристичного бізнесу.

Людина, яка отримала вищу освіту і має університетський диплом або пройшла інтенсив-курс професійного навчання при вищому навчальному закладі, може претендувати на соціальне затвердження у суспільстві.

Спеціалізації фахівців, які навчаються за спеціальністю «Туризм», визначаються робочою групою, яка займається розробленням саме галузевих стандартів, адже спеціалізації безпосередньо залежать від національних особливостей та регіональних можливостей для розвитку туристичної діяльності.

Спеціальність «Туризм» вміщує в собі такі спеціалізації: «Міжнародний туризм»; «Внутрішній туризм»; «Зелений (сільський) туризм»; «Менеджмент туристичної індустрії»; «Екскурсійна та музейна діяльність»; «Інформаційні технології в туризмі»; «Маркетинг на транспорті й туризмі»; «Спортивно-оздоровчий туризм» тощо.

Аналіз навчальних планів та програм підготовки фахівців для сфери туризму у досліджуваних університетах Туреччини дав можливість з'ясувати, що значна увага приділяється варіативним частинам освітньо-професійних програм підготовки, які забезпечують підготовку майбутніх фахівців за спеціальностями з урахуванням особливостей вимог ринку праці в країні та мобільності системи освіти щодо їх задоволення.

Порівняльно-педагогічний аналіз варіативних частин освітньо-професійних програм підготовки, навчальних планів, програм навчальних дисциплін в університетах Туреччини та України підтвердив факт, що стандарти вищої освіти у нашій країні націлюють на повторення матеріалу, вивченого у середній школі, що, на нашу думку, має більше негативного, аніж позитивного, оскільки при повторенні елементарного матеріалу, вивченого у середній школі, зменшується кількість аудиторних годин, виділених на фахову підготовку студента. Відповідно у вищих навчальних закладах Туреччини основна увага спрямована на вивчення професійно-обумовлених дисциплін.

Вважаємо за доцільне звернути дієву увагу на ті навчальні дисципліни, які допоможуть майбутньому фахівцеві у його професійній діяльності. У зв'язку із зазначеною проблемою варто переглянути необхідність вивчення студентами певного переліку дисциплін у вищих навчальних закладах й визначити ті курси, які потрібно ввести до галузевих стандартів вищої освіти з метою формування особистості й виховання фахівця сучасності. Проблематичними залишаються питання стосовно змісту освіти, співвідношення стандарту та креативності у процесі підготовки фахівців, спрямованості на «вузького фахівця» чи «універсального спеціаліста» та інші.

У процесі вивчення трьох основних моделей стандартів в освіті [11], а саме: екзаменаційної (широко застосовується у Великій Британії), професійної (Німеччина, Данія, Франція, Туреччина, США), модульної (більшість країн Євросоюзу), сфері туризму, на нашу думку, найбільше підходить професійна. Адже саме вона (на відміну від екзаменаційної, яка акцентує увагу на оцінці кінцевих результатів підготовки для отримання відповідного посвідчення навчального закладу, а також модульної, яка зорієнтована як на екзаменаційні, так і на навчальні блоки та передбачає модулі окремих ізольованих видів діяльності) спрямована на отримання випускниками цілісної та якісної професійної підготовки за певною спеціальністю, враховуючи потреби роботодавця.

Перевагами такої моделі можна вважати поєднання вузькоспеціалізованих та фундаментальних знань.

Останнім часом дедалі більшу увагу приділяють гуманістичному спрямуванню освітніх стандартів, що теж є позитивним моментом при підготовці фахівців для сфери індустрії гостинності.

Право, психологія, педагогіка, маркетинг, екологія, етика, культура, комунікації – це далеко не повний перелік тих знань, якими повинен якнайповніше володіти менеджер міжнародного туризму.

Турецькі університети стають також важливими операторами економіки завдяки своєму значенню для ринку праці та місцю, яке вони займають у стратегічному плануванні. Саме тому сучасній системі підготовки кадрів у Туреччині властива тісна співпраця з бізнесовими структурами, які часто виступають і в ролі роботодавців для випускників турецьких вишів [12]. Проблема працевлаштування випускників вищих навчальних закладів у сучасних умовах стоїть досить гостро у багатьох країнах світу. Одержані знання та набуті практичні навички на кожному освітньо-кваліфікаційному рівні (кваліфікований робітник, молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр) повинні чітко відповідати певному національному (державному) класифікатору професій певної країни. Проте багато країн, у тому числі й Туреччина, як модель для своїх національних класифікацій беруть Міжнародну стандартну класифікацію професій (The International Standard Classification of Occupations – ISCO), використовуючи в окремих випадках аналогічні назви. Чітке визначення посад та освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця дає змогу формувати освітньо-професійні програми підготовки, перелік та зміст навчальних дисциплін.

Велике значення при підготовці фахівців туристської галузі має поєднання теорії й практики. Реалізація цього принципу сприяє покращанню якості підготовки фахівців. Якість підготовки кадрів ґрунтується на тісному контакті системи освіти з практичною туристською діяльністю, на постійному аналізі змін, що відбуваються в туристичній практиці та на здатності успішно адаптуватися до нових ситуацій на ринку.

Практичній підготовці студентів в університетах Туреччини приділяється надзвичайна увага. Практика починається з першого курсу (ознайомча), а вже з другого курсу (одна із причин – віковий ценз) – безпосередньо на туристичному підприємстві, в тому числі й за кордоном. За результатами проходження практики студенти можуть отримати запрошення на роботу.

Завдання формування фахівця, який відповідатиме сучасним умовам та вимогам, постійно оновлюються та вимагають поглибленого вивчення процесу професійної підготовки студента. Досвід роботи останніх десятиліть повністю змінив уявлення про підготовку фахівців для сфери туризму та виховання в них професійних якостей, а саме: пріоритетне становище переходить до практичної діяльності.

Кінець ХХ століття приніс зміни у систему освіти: інтеграція до європейського простору передбачає посилення практичної підготовленості майбут-

нього фахівця з метою конкурентоспроможності його на світовому ринку туристичних послуг (вивчення способів просування туристичного продукту компанії, ведення переговорів із зарубіжними партнерами, впровадження маркетингових інновацій в рекламній сфері, спілкування та ділова кореспонденція з іноземними партнерами, спільна робота з Посольствами, креативність, доброзичливість, бажання й вміння працювати в команді тощо.

ВИСНОВКИ. Дослідження процесу підготовки фахівців сфери туризму дало змогу визначити сутність ступеневої підготовки у вищих навчальних закладах Туреччини та схарактеризувати структурні компоненти системи університетської освіти. Визначено, що підготовка ведеться відповідно до міжнародних освітніх стандартів, що позитивно впливає на якість навчального процесу та дозволяє розширити освітній простір підготовки кадрів для сфери туризму. Характеристика трьох основних моделей стандартів в освіті, а саме: екзаменаційної, професійної, модульної, дозволила дійти висновку, що у сфері туризму найбільш ефективною є професійна модель, яка враховує потреби роботодавця та спрямована на отримання випускниками цілісної і якісної професійної підготовки за відповідною спеціальністю. Доведено, що розроблення професійних стандартів у сфері туристської освіти в Туреччині здійснюється спільно із роботодавцями, які володіють ситуацією на ринку праці та специфікою структури туристичної галузі.

Визначено, що значна увага в системі підготовки фахівців для сфери туризму в університетах Туреччини приділяється стажуванню (тур. Staj) та організації виробничої практики з метою набуття студентами реальної можливості подальшого працевлаштування. З'ясовано, що процес навчання у школах туристичного напрямку, що є структурними одиницями університетів Туреччини, ґрунтується на принципі неперервного практичного застосування одержаних теоретичних знань. Показано, що процес підготовки фахівців сфери туризму в університетах Туреччини здійснюється шляхом реалізації принципів доступності, гнучкості, системності, наочності, адаптивності, цілісності, оптимальності, релевантності тощо. Доведено, що модернізація змісту туристської освіти вимагає від фахівця швидко адаптуватися до виробничої чи організаційно-управлінської (менеджерської) роботи у сфері туризму. Проте, слід зазначити, що швидкі зміни, які торкаються всіх сфер суспільного життя, вимагають подальших константних наукових розвідок з даної проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Evren S. Lisans düzeyi turizm eğitimi ders programının mezunlarca değerlendirilmesi : Mersin Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu mezunları üzerinde bir araştırma : Yüksek lisans tezi [Електронний ресурс] / S. Evren ; Mersin Üniversitesi. – Mersin. – 2010. – 139 s. – Режим доступу : <http://95.154.193.100/eng/browse/78353/SAVAS%20E>

VREN%20-%20TEZ.pdf

2. Büyükyılmaz S. Turizm Otelcilik Meslek Lisesi mezunu mutfak elemanlarının yeterliliği konusunda işverenlerin görüşleri : Yüksek lisans tezi [Elektronный ресурс] / S. Büyükyılmaz ; Gazi Üniversitesi. – Ankara. – 2006. – 119 s. – Режим доступа : <http://www.belgeler.com/blg/18r2/turizm-otelcilik-meslek-lisesi-mezunu-mutfak-elemanlarinin-yeterlilik-konusunda-isverenleringorusleri>.
3. Sarı F. Türkiye'deki turizm eğitiminin turizm sektöründeki istihdama etkisi ve Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri üzerine bir araştırma : Yüksek lisans tezi [Elektronный ресурс] / F. Sarı ; Dokuz Eylül Üniversitesi. – İzmir. – 2007. – 202 s. – Режим доступа : <http://www.belgeler.com/blg/14fi/turkiye-deki-turizm-egitiminin-turizm-sektorundeki-istihdama-etkisi-ve-anadolu-otelcilik-ve-turizm-meslek-liseleri-uzerine-bir-arastirma-a-research-about-the-effect-of-tourism-education-on-employment-in-tourism-sector-and-anatolian-vocational-high-schools-of-hotel-management-and-tourism#>
4. Dağdeviren, A. Lisans düzeyinde turizm eğitimi veren kurumların ders programlarının fonksiyonel açıdan değerlendirilmesi : Yüksek lisans tezi [Elektronный ресурс] / A. Dağdeviren ; Balıkesir Üniversitesi. – Balıkesir, 2007. – 114 s. – Режим доступа : <http://193.255.184.20/tezpdf/22182.pdf>
5. Turkey's System Of Education [Electronic resource]. – Mode of Access : WWW.URL : <http://www.wes.org/ewenr/cover/practical00nov.htm>.

6. Tribe J. Research paradigms and the tourism curriculum / J. Tribe // Journal of Travel Research. – 2001. № 39(4), P. 442–448.
7. Tourism Strategy of Turkey – 2023 and Activity Plan for Tourism Strategy of Turkey 2007-2013” // Ankara : Official Journal. – 2007 [Electronic resource]. – Mode of Access : WWW.URL : <http://www.kultur.gov.tr/genel/text/eng/TST2023.pdf>
8. Daurer C. Qualification in tourism – a challenge for education and training / C. Daurer // Tourism and Hospitality Management. – 2001. – № 6 (1/2). – P. 1–12.
9. Лук'янова Л. Г. Освіта в туризмі : навч.-метод. посіб. / Л. Г. Лук'янова. – К. : Вища шк., 2008. – 719 с.
10. Oleksienko L. Educational standards in higher education establishments of European countries / L. Oleksienko Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. Серія «Педагогічні науки». – Кременчук : КрНУ, 2017. – Випуск 2/2017 (103). Частина 2. – с. 75–81.
11. Peterson P. International Encyclopedia of Education / 8 Volume Set, 3rd Edition / P. Peterson, E. Baker, B. McGaw. – University of Sussex, Brighton, UK, 2010. – 7200 p.
12. Thomas R. Tourism and economic regeneration: the role of skills development / R. Thomas, J. Long // International Journal of Tourism Research. – 2001. – Vol. 3. – № 3. – P. 229–240.

STRUCTURE AND CONTENT OF STEP-BY-STEP TRAINING OF EXPERTS IN THE FIELD OF TOURISM (USING THE EXAMPLE OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF TURKEY)

Chykalova M. M., Kovalenko S. M.

Sumy State Pedagogical University named after Anton Makarenko

vul. Romenska, 87, Sumy, 40000, Ukraine. E-mails: chmn@ukr.net, sveta_kovalenko@ukr.net

Purpose. To reveal pedagogical conditions and the essence of gradual training for tourism in Turkey and the possibility of their further effective use in the educational process of domestic higher education. **Methodology.** The scientific methods of analysis, generalization, description and comparison have been used in order to understand the advantages and competitiveness of ways of training in foreign countries. **Results.** Increasing competition in the international tourism market as well as increasing requirements for high-quality professional training of specialists in the field of tourism in the contemporary world have determined the relevance of this article. We have analysed the stages of tourism education development in Turkey in comparison with the stages of the development of tourism in particular. This allowed us to determine that in the field of tourism the most effective is a professional model that takes into account the needs of the employer and aims at graduating a comprehensive and high-quality professional training in the corresponding specialty. We have revealed that at the present stage of development of society Turkey pays much attention not to the number of years spent at different educational institutions but to the professionalism and competitiveness of a specialist, as well as to fundamental knowledge. **Originality.** The article presents the analysis of the educational system content in Turkey in the field of Hospitality industry. Based on the analysis of the historical periodization of special and higher education in the hospitality industry formation, the essence and advantages of step-by-step training of tourist personnel have been specified. **Practical value.** Study and analysis of the presented issue allowed establishing general overview of the tourism education tendencies in Turkey. Taking into account rapid and constant development of the world the research requires further enhanced study. References 12, table 1.

Key words: hospitality industry, specialists in the sphere of tourism, tourist market, step-by-step training, educational services, competitiveness.

REFERENCES

1. Evren, S. (2010), “Lisans düzeyi turizm eğitimi ders programının mezunlarca değerlendirilmesi”, *Mersin Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu mezunları üzerinde bir araştırma : Yüksek*

lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin, available at: <http://95.154.193.100/eng/browse/78353/SAVAS%20VREN%20-%20TEZ.pdf>

2. Büyükyılmaz, S. (2006), “Turizm Otelcilik Meslek Lisesi mezunu mutfak elemanlarının yeterliliği

- konusunda işverenlerin görüşleri”, Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, available at: <http://www.belgeler.com/blg/18r2/turizm-otelcilik-meslek-lisesi-mezunu-mutfak-elemanlarininyeterliliği-konusunda-isverenleringorusleri>.
3. Sarı, F. (2007), “Türkiye'deki turizm eğitiminin turizm sektöründeki istihdama etkisi ve Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri üzerine bir araştırma”, *Yüksek lisans tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, available at: <http://www.belgeler.com/blg/14fi/turkiye-deki-turizm-egitiminin-turizm-sektorundeki-istihdamaetkisi-ve-anadolu-otelcilik-ve-turizm-meslek-liseleri-uzerine-bir-arastirma-a-research-about-the-effect-of-tourismeducation-on-employment-in-tourism-sector-and-anatolian-vocational-high-schools-of-hotel-management-and-tourism#>
4. Dağdeviren, A. (2007), “Lisans düzeyinde turizm eğitimi veren kurumların ders programlarının fonksiyonel açıdan değerlendirilmesi”, *Yüksek lisans tezi*, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir, available at: <http://193.255.184.20/tezpdf/22182.pdf>
5. “Turkey's System Of Education”, available at: <http://www.wes.org/ewenr/cover/practical00nov.htm>.
6. Tribe, J. (2001), “Research paradigms and the tourism curriculum”, *Journal of Travel Research*, № 39(4), pp. 442-448.
7. “Tourism Strategy of Turkey – 2023 and Activity Plan for Tourism Strategy of Turkey 2007-2013”, Ankara : *Official Journal*, available at: <http://www.kultur.gov.tr/genel/text/eng/TST2023.pdf>
8. Daurer, C. (2001), “Qualification in tourism – a challenge for education and training”, *Tourism and Hospitality Management*, № 6 (1/2), pp. 1-12.
9. Lukianova, L.G. (2008), *Osvita v turyzmi : navch.-metod. posib.* [Education in Tourism : study guide], Vyscha shk., Kiev, Ukraine.
10. Oleksienko, L. (2017), “Educational standards in higher education establishments of European countries” *Transactions of Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University*. Series “Pedagogical Sciences”, iss. 2/2017 (103), part 2, pp. 75–81.
11. Peterson, P., Baker, E., McGaw, B. (2010), *International Encyclopedia of Education, 8 Volume Set, 3rd Edition*, UK, University of Sussex, Brighton.
12. Thomas, R., Long, J. (2001), “Tourism and economic regeneration: the role of skills development”, *International Journal of Tourism Research*, vol. 3, № 3, pp. 229-240.

Стаття надійшла 28.02.2018.